

HALINA MIRSKA LASOTA, JOANNA PORAWSKA,
*Wielki słownik rumuńsko-polski/Marele dicționar român-
polon*, Kraków/Cracovia, Wydawnictwo Uniwersytetu
Jagiellońskiego/Editura Universității Jagiellone, 2009, 992 p.

În lexicografia română, ca și în cea poloneză, domeniul dicționarelor bilingve cunoaște o mare diversitate și este în plină dezvoltare. Din păcate, sectorul româno-polon și polono-român, în comparație cu alte limbi, este foarte puțin reprezentat. Singurul dicționar român-polon de mari dimensiuni (703 p.) publicat la Varșovia în 1970 (redactor J. Reychman), ca urmare a acordului dintre Academia Română și Academia Polonă de Științe, este de mult epuizat. În ceea ce privește dicționarele polono-române, nu dispunem încă de un dicționar de proporții mari, care să satisfacă cerințele utilizatorilor de astăzi. Proiectul unui dicționar polon-român, început în anii '70 la Institutul de Lingvistică din București, nu a fost definitivat, iar manuscrisul unui dicționar polon-român, elaborat în anii '60-'70 de către profesorul Stanisław Łukasik de la Universitatea Jagiellonă din Cracovia, a rămas nepublicat. O perioadă foarte lungă nu au apărut dicționare mai cuprinzătoare, deși erau foarte solicitate. Unele dicționare de mici dimensiuni sau chiar de buzunar și un dicționar tehnic bilingv, apărut în 1977, sunt și ele de mult epuizate. Lipsa timp de zeci de ani a unor dicționare bilingve moderne, a unor lucrări de gramatică, a manualelor, resimțită mai ales în plan didactic, constituie o piedică și în promovarea culturii române. Relațiile culturale româno-polone și polono-române, deși au o veche tradiție (să amintim doar activitatea lui Miron Costin, care a studiat în Polonia și a scris o cronică și un poem istoric despre Țara Moldovei și Muntenia în limba polonă), au rămas insuficient dezvoltate, comparativ cu situația altor popoare, care practică o politică culturală foarte activă și diversificată. Astăzi, intensificarea schimburilor bilaterale influențează în bine și activitatea de redactare și editare a lucrărilor lexicografice.

Pe această linie se înscrie apariția *Marelui dicționar român-polon*, realizare de o valoare deosebită și o impresionantă prezentare grafică, o mare reușită lexicografică, în care rigurozitatea științifică se îmbină cu accesibilitatea și cu utilitatea practică, dar care nu s-a bucurat, așa cum merita, de un ecou mai larg în revistele de specialitate și chiar în cele de cultură. *Marele dicționar român-polon* a apărut la Editura Universității Jagiellone, cu sprijinul Institutului Cultural Român din București. Un dicționar de asemenea proporții (992 de pagini, format mare) este, de obicei, o lucrare colectivă; de data aceasta, pe foaia de titlu, apar doar două nume: Halina Mirska Lasota și Joanna Porawska, două profesoare, care au o contribuție foarte importantă la cunoașterea și promovarea limbii și culturii române în Polonia. Halina Mirska Lasota (1930–2006), specialistă în domeniul limbii române, după studii și doctoratul în România, a predat limba română la Universitatea din Varșovia, lucrând și la Agenția polonă de presă. Având permanent contact cu limbajul presei românești și traducând numeroase lucrări, a cunoscut nu numai limba română, ci și realitățile vieții social-politice din România acelei perioade. Joanna Porawska este profesoară și predă limba română în cadrul Facultății de romanistică de la Universitatea Jagiellonă din Cracovia, fiind, în prezent, una dintre puținele cercetătoare din Polonia în domeniul lingvisticii româno-polone. Este autoare a numeroase studii, articole, comunicări, despre limba română și este în mod special interesată de etnolingvistica comparată româno-polonă, domeniu în care a efectuat multiple cercetări. Este președinta Societății de Cultură Polono-Române din Cracovia.

Cuvântul introductiv (redactat în polonă și română), concis și bine structurat, conține informații privind dimensiunea volumului, criteriile de selectare a materialului, destinatarii lucrării („în primul rând utilizatorii formați în mediul lingvistic polonez”). Mai multe detalii care ne interesează găsim și în unele articole publicate de J. Porawska înainte și după apariția dicționarului. Obiectivul principal al autoarelor a fost realizarea unui dicționar accesibil, adresat în primul rând publicului larg și nu specialiștilor filologi, și care trebuie să fie ușor de folosit, „prietenos”, „adecvat la cititor”. Tot

aici, Joanna Porawska, rămasă singură după 2006, trasează și istoria elaborării *Marelui dicționar român-polon*. O primă versiune datează din anii '80 ai secolului trecut, când Halina Mirska Lasota a redactat un dicționar român-polon, la inițiativa Editurii Wiedza Powszechna (Știința Universală), specializată în publicarea dicționarelor bilingve. Această lucrare, cuprinzând aproximativ 45 000 de articole, aflată în faza pregătirii pentru tipar, nu a mai fost editată, după schimbările politice și economice de după anii '90, când editurile au adoptat principii de natură comercială și, orientate spre profit, nu au fost interesate de dicționarele unor limbi de mai mică circulație, cu un mic număr de cumpărători. În anul 2000, Halina Mirska Lasota și Joanna Porawska au convenit să revizuiască și să actualizeze acest dicționar, convinge de necesitatea lui, nu numai pe plan științific și didactic, ci și pentru facilitarea contactelor culturale și economice. În noile condiții economice, J. Porawska, pe lângă munca de documentare și fundamentare teoretică, și-a asumat și rolul de manager în vederea obținerii unor fonduri pentru finanțarea lucrărilor pregătitoare și, eventual, pentru publicarea lucrării; a primit un sprijin important prin grantul acordat de Komitet Badań Naukowych (Comitetul de Cercetări Științifice polonez). Autoarele au constatat că se impunea să efectueze numeroase modificări în textul primei versiuni, care reflecta limbajul anilor '80 ai secolului trecut, cuprinzând numeroase cuvinte din „limba de lemn”, citate învechite, puternic ideologizate, și să țină cont de evoluția limbii, de apariția și răspândirea unor cuvinte și sensuri noi, ca urmare a schimbărilor în plan politic, economic sau de mentalitate, din ultimii 20 de ani. Într-o primă etapă au fost efectuate și o serie de cercetări teoretice, asupra vocabularului și frazeologiei, ca o prelungire a preocupărilor constante ale Joanei Porawska privind etnolingvistica comparată, asupra legăturilor dintre limbă, cultură și civilizație, asupra faptului că limba, ca mijloc de comunicare între oameni, este și un fapt socio-cultural.

Lucrările lexicografice, inclusiv cele bilingve, nu sunt numai liste de echivalențe, oricât de corecte, ci reflectă și fixează etape ale dezvoltării lingvistice și, în același timp, ale realității și experienței umane, sunt „oglinzi societății”, după exprimarea inspirată a lui B. P. Hasdeu, idee recunoscută și de alți lexicografi, continuată și de Joanna Porawska. Ca și pentru alți autori de dicționare bilingve, problema stabilirii listei de cuvinte a fost foarte importantă. Deși porneau de la o lucrare amplă, care se baza în principal pe *Dicționarul explicativ al limbii române* din 1975 și pe materiale din presa vremii, inventarul lexical a fost completat folosind și alte lucrări lexicografice, precum *Dicționarul universal al limbii române* de Lazăr Șăineanu (ediția nouă din 1998), unele dicționare recente de sinonime și omonime și texte din literatura contemporană și din presă. A rezultat „cel mai amplu dicționar român-polon”, care, după afirmația din *Cuvântul introductiv*, conține aproximativ 200 000 de cuvinte-titlu românești (la această cifră imensă s-a ajuns luând în calcul, probabil, și cuvintele compuse, chiar dacă nu apar decât uneori ca articole independente), urmate de exemple care ilustrează folosirea, construcția corectă în context (se dau indicații privind regimul verbelor și al substantivelor, care lipsesc, de obicei, din dicționarele monolingve românești) și sintagme tipice, locuțiuni, expresii, uneori și proverbe foarte cunoscute. Pe lângă lexicul general al limbii române contemporane, el cuprinde cuvinte populare și familiare și chiar regionalisme, prezente în operele literare clasice sau contemporane, dar și numeroase arhaisme din scrierile vechi, înțelegerea, cunoașterea lor fiind necesară studenților și, mai ales, traducătorilor. Nu lipsesc nici unele cuvinte argotice. Au fost incluse numeroase neologisme din domeniul științei și tehnicii, unii termeni deja cunoscuți de publicul larg, dar și alții mai noi, de strictă actualitate specifici unor domenii care se dezvoltă rapid (telecomunicații, informatică). Datorită lipsei unor lexicoane sau dicționare de specialitate bilingve, s-a apelat la consultarea și colaborarea cu specialiști, cunoscători ai ambelor limbi, din diverse domenii, dar și aceștia fiind puțini, anumite domenii, cum ar fi cel juridic și economic, au rămas aproape neacoperite, necesitând, pe viitor, multe completări. Chiar și terminologia botanică a suferit modificări datorită noilor sisteme de clasificare, dar cele mai importante schimbări, finalizate prin eliminarea unor articole sau a exemplelor ilustrative, sunt legate, mai ales, de limbajul politic și economic, al vieții sociale, reprezentativ pentru „limba de lemn” a epocii, cuvinte sau sensuri deformate prin acțiunea ideologiei falsificatoare a limbii și a lumii. O atenție specială s-a acordat cuvintelor-titlu numite de autoare „culturale”, referitoare la istorie, politică, religie, mitologie, care, pentru a fi mai ușor înțelese de cititorul polonez, beneficiază de informații suplimentare care se găsesc, de obicei, în lexicoane sau în enciclopedii. Un efort deosebit, fiind și o muncă de pionierat, a cerut completarea sau, mai precis, rescrierea termenilor religioși, puțini și de obicei imprecis definiți, iar cei legați de ritul catolic aproape absenți în dicționarele

monolingve românești, din pricina interdicțiilor impuse de ideologia atee comunistă. Transpunerea lor în termenii ortodocșilor polonezi și apoi în cei de largă circulație, catolici, a necesitat un studiu special la care au colaborat și specialiști în teologie. S-au redactat articole noi cu numele sărbătorilor religioase ortodoxe, inclusiv denumirile populare ale acestora.

Materialul a trebuit modificat și în conformitate cu noua ortografie, din 1993; faptul că unele edituri și publicații importante nu aplică aceste reguli dezorientează și încurcă, deseori, pe cititorul străin.

Dicționarul conține, spre deosebire de majoritatea dicționarelor bilingve poloneze, și o *Schiță a gramaticii limbii române*. În ciuda titlului, este vorba de o prezentare sistematică și suficient de amănunțită a structurii gramaticale a limbii române, insistând, în special, pe diferențele gramaticale dintre cele două limbi, pe problemele dificile pentru polonezi, cum ar fi alternanțele vocalice și consonantice, vocala *ă*, folosirea gerunziului etc., însă evitând terminologia de specialitate, pentru a fi accesibilă și cititorilor fără o pregătire filologică. Este deosebit de utilă pentru traducători, pentru toți cei care studiază sau învață limba română și reprezintă o sinteză originală a îndelungatei experiențe didactice a autoarelor. Trebuie menționat și felul nou și ingenios de prezentare a îndrumărilor *Cum să folosiți dicționarul*, redactate în polonă și română.

La finalul volumului există o *Anexă* cu nume proprii de persoane și nume geografice, indicativele județelor și o listă cuprinzătoare cu abrevierile curente sau cele ieșite din uz (dar care se mai întâlnesc în unele texte).

Reeditarea acestui admirabil dicționar, unic până în prezent, cu completările sugerate chiar de Joanna Porawska, ar fi binevenită, dar cea mai necesară, cea mai așteptată apariție este, acum, cea a unui *Mare dicționar polon-român*.

IOANA ANGHEL

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară

„Sextil Pușcariu”,

Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21

ANDRA TEODORA CATARIG, *Genres, mise en thème et mise en discours dans la presse d'information générale. Analyse comparative des quotidiens : Le Monde, Le Figaro, Corriere della Sera, La Repubblica*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2011, 419 p.

L'ouvrage de Madame Andra Teodora Catarig, maître assistant à l'Université d'Oradea, s'inscrit par son objet dans le cadre du projet de recherche exploratoire PN II Idées « Le genre journalistique comme pratique discursive et culturelle ». L'ouvrage est le troisième de la série des travaux portant sur l'analyse du discours de presse, élaborés au Centre de Linguistique romane et Analyse du discours de l'Université « Babeș-Bolyai » de Cluj-Napoca.

Issu d'une thèse de doctorat soutenue à l'Université « Babeș-Bolyai », ce livre nous propose une ample étude comparative entre deux journaux français et deux journaux italiens d'information générale qui appartiennent à deux espaces culturels distincts et différents. *Le Monde, Le Figaro, Corriere della Sera* et *la Repubblica* relèvent de la presse *quality* et sont considérés, dans leurs pays, comme des quotidiens de référence. La recherche est menée dans une triple perspective, utilisant les méthodes de l'analyse du discours, de la linguistique textuelle et de la stylistique comparée.

Les 419 pages du livre, dont 54 sont occupées par la bibliographie et les annexes, se répartissent entre huit chapitres, chacun ayant un rôle bien déterminé dans l'étude linguistique et pragmatique du discours journalistique et se terminant par un bilan-conclusion.